

Obilježavanje 80. godišnjice smrti dr. Ante Trumbića (1864. – 1938.), Split – Zagreb, 15. – 22. studenog 2018.

Bogatim programom od 15. do 22. studenog u Splitu i Zagrebu obilježena je 80. godišnjica smrti dr. Ante Trumbića, jednoga od najistaknutijih hrvatskih političara krajem XIX. i u prvoj polovini XX. stoljeća. Ante Trumbić (Split, 15. svibnja 1864. – Zagreb, 18. studenog 1938.) politički je djelovao više od pola stoljeća. Obnavljajući uspomenu na njega, prisjetili smo se čovjeka koji nas je trajno zadužio svojim odvažnim političkim djelovanjem u delikatnim i sudbosnim trenucima nacionalne povijesti.

Glavni organizator programa bilo je Društvo prijatelja kulturne baštine Split, a suorganizatori su bili Muzej grada Splita, Sveučilišna knjižnica u Splitu, HAZU – Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Splitu, Odsjek za povijest Filozofskoga fakulteta u Splitu i Književni krug Split. U zajedničkoj organizaciji pripremljen je višednevni program koji se sastojao od znanstvenoga skupa u Muzeju grada Splita, svečanoga otkrivanja nove spomen-ploče na Trumbićevoj rodnoj kući u splitskom predjelu Lučac, mise zadušnice i polaganja cvijeća na Trumbićev grob u crkvi sv. Frane te svečane akademije u Velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu. Glavni pokrovitelj programa bio je Grad Split, a financijski su pomogli Splitsko-dalmatinska županija, Općina Klis i Orbico d.o.o. Hrvatska.

Znanstveni skup, održan 15. studenog 2018. u Muzeju grada Splita, bio je podijeljen u dva dijela. Prvim dijelom simpozija moderirao je Aleksandar Jakir. Nakon pozdravnih govora ravnateljice Muzeja grada Splita Branke Brekalo, predsjednika Društva prijatelja kulturne baštine Split Ede Šegvića, ravnateljice Sveučilišne knjižnice u Splitu Mirte Matošić i splitskoga gradonačelnika Andre Krstulovića Opere započeo je program znanstvenih izlaganja. Prvi referat imala je Tea Blagaić Januška na temu „Split u doba Ante Trumbića” i u priopćenju je izložila osnovne crte društveno-političkih prilika u Splitu krajem XIX. i u prvoj polovini XX. stoljeća. U tom se razdoblju Split sve više nametao kao glavni grad Dalmacije, što je i službeno postao nakon završetka Prvoga svjetskog rata. Mihaela Kovačić imala je referat pod naslovom „Trumbićev svijet knjiga”, a u izlaganju je prezentirala Trumbićevu knjižnu ostavštinu koju je on oporučno ostavio Gradskoj biblioteci u Splitu (danas Sveučilišna knjižnica u Splitu) uz svoje političke spise, koji su se uglavnom odnosili na njegovo djelovanje u Splitu i Dalmaciji prije Prvoga svjetskog rata. Ivanka Kučić potom je imala priopćenje „Pojava ‘Velebita’ u kontekstu Trumbićeve politike ‘novog kursa’”. Da bi amortizirao negativno pisanje splitskoga lista *Naše jedinstvo* protiv politike „novoga kursa” i njega osobno, Trumbić se odlučio na pokretanje vlastitoga dnevnog lista, koji je nazvao *Velebit*. List je izlazio od 1. veljače do 30. rujna 1908. godine. Ivo Uglešić referirao je na temu „Refleksije Ante Trumbića na atentat i smrt Stjepana Radića”. Nakon atentata na Stjepana Radića i zastupnike Hrvatske seljačke stranke u Narodnoj skupštini 20. lipnja 1928. Trumbić se solidarizirao s Radićem te se odazvao pozivu Seljačko-de-

mokratske koalicije u borbi za ravnopravnost i novo državno uređenje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Aleksandar Jakir imao je posljednje izlaganje u prvom dijelu simpozija, pod naslovom „Ante Trumbić i jugoslavenstvo”. Jakir je istaknuo Trumbićevo zalaganje za jednakopravno ujedinjenje Hrvatske, Slovenije i Srbije u zajedničku državu u kojoj su trebale biti priznate nacionalne posebnosti u vrijeme kada je bio na čelu Jugoslavenskoga odbora.

Drugim dijelom skupa moderirao je Mladenko Domazet. Prvi referat, „Sjećanja na Antu Trumbića”, imao je Stanko Piplović. Piplović se u izlaganju posebno osvrnuo na Trumbićev sarkofag, koji se nalazi u samostanu sv. Frane, a izradio ga je Ivan Meštrović 1939. po uzoru na etruščanske sarkofage. Željko Radić zatim je imao priopćenje „Ante Trumbić, odvjetnik”. Trumbić je pravo studirao u Zagrebu, Beču i Grazu. Odvjetnički ispit položio je 1894. u Zadru. Kao pravnik, krasilo ga je poštenje i beskompromisnost. Često je pro bono branio političke istomišljenike koje je progonio državni režim. Hania Mladineo-Mika sudjelovala je na simpoziju s temom „Iz korespondencije dr. Ante Trumbića i dr. Vicka Mihaljevića”. Mihaljević je naslijedio Trumbića na mjestu splitskoga gradonačelnika 1907. godine. Trumbić i Mihaljević međusobno su se uvažavali i dobro surađivali. Marijan Čipčić potom je referirao na temu „Ante Trumbić i Josip Smodlaka – prijatelji i politički rivali”. Odnos Trumbića i Smodlake varirao je od čvrste suradnje i osobnoga prijateljstva do velikoga i javno iskazivanog neprijateljstva. Konačno su se razišli 1923. nakon izbora za Narodnu skupštinu Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U izlaganju „Ante Trumbić i Ante Biankini” Mladenko Domazet osvrnuo se na korespondenciju Trumbića i dr. Biankinija – liječnika s velikim angažmanom među iseljenicima u Sjedinjenim Američkim Državama. Ante Biankini zanimljiva je i intrigantna ličnost koja je bila uključena u procese uspostave južnoslavenske države. Njegovu ulogu tijekom mirovne konferencije u Parizu tek treba razjasniti, kao i njegov utjecaj na stavove američkoga predsjednika Thomasa Woodrowa Wilsona, s kojim je bio u prijateljskim odnosima. Branka Despotušić istaknula je Trumbićevu društvenu djelatnost u referatu „Inicijative Splitskana i Ante Trumbića na uređenju Bačvica”. Trumbić je bio prvi predsjednik Društva za poljepšavanje Bačvica, osnovanog 1907. godine. Glavni ciljevi Društva bili su uređenje putova, ulica, drvoreda i staza te pošumljavanje zemljišta.

U pauzi između dva dijela znanstvenoga skupa otkrivena je nova spomen-ploča na rodnoj kući Ante Trumbića u splitskom predjelu Lučac. Spomen-ploču, rad akademskoga kipara Kažimira Hraste, postavilo je Društvo prijatelja kulturne baštine Split. Novu spomen-ploču, izrađenu u bronci s prikazom Trumbićeva portreta, svečano su otkrili Andro Krstulović Opara i Edo Šegvić. Staru spomen-ploču također je postavilo Društvo prijatelja kulturne baštine Split (1994. godine).

Misom zadušnicom i polaganjem cvijeća na grob Ante Trumbića u crkvi sv. Frane u nedjelju 18. studenog 2018. završio je splitski dio programa. Cvijeće na Trumbićev grob položio je zamjenik gradonačelnika Splita Nino Vela u pratnji gvardijana samostana fra Martina Jakovića i predstavnika organizatora.

Fra Jaković je u propovijedi istaknuo hrabro političko djelovanje dr. Trumbića u teškim vremenima za Hrvatsku.

Svečanom akademijom održanom u Velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu 22. studenog 2018. završilo je obilježavanje 80. godišnjice smrti dr. Ante Trumbića. Prisutne je na početku programa u ime predsjednika Vlade Republike Hrvatske pozdravio državni tajnik Ministarstva kulture Ivica Poljićak. Nakon pozdravnoga govora održana su tri predavanja. Prvo izlaganje, „Ante Trumbić na dalmatinskoj političkoj sceni do početka Prvog svjetskog rata“, održao je Ante Rendić-Miočević. U predavanju je izložio prvu fazu Trumbićeva političkoga puta, koja se sastojala od stasanja uz pravaštvo Ante Starčevića, djelovanje na čelu politike „novoga kursa“ zajedno s Franom Supilom, kratkoga perioda na čelu splitske Općine te zastupničkoga rada u Dalmatinskom saboru u Zadru i Carevinskom vijeću u Beču. Marinko Vuković potom je održao predavanje „Arhivska ostavština Ante Trumbića u Arhivu HAZU“. Vuković je prezentirao arhivsku ostavštinu koju je Trumbić oporučno ostavio tadašnjoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti (danas HAZU) u Zagrebu. Arhivska građa sadržava spise Jugoslavenskoga odbora, kojem je Trumbić bio na čelu, te dokumentaciju vezanu uz Trumbićevo političko djelovanje u Zagrebu. Trumbićeva ostavština u Arhivu HAZU-a, zajedno s ostavštinom koju je darovao Gradskoj biblioteci u Splitu, dragocjena je dokumentacija za analizu i razumijevanje povijesnih procesa krajem XIX. i u prvoj polovini XX. stoljeća u Hrvatskoj. Zdravka Jelaska Marijan zaključila je program svečane akademije izlaganjem na temu „Dugo zagrebačko razdoblje Trumbićeva života i djelovanja (1923. – 1938.)“. Trumbić se 1923. preselio u Zagreb, gdje je djelovao u opoziciji prema beogradskom režimu sve do kraja života. Nakon smrti Stjepana Radića postao je jedan od najužih suradnika Vladka Mačeka, zalažući se za sve labavije državne odnose Hrvatske sa Srbijom. Trumbić je bio autor teksta Zagrebačkih punktacija 1932. godine. U tom dokumentu osuđuje se srpska hegemonija i traži povratak na stanje iz 1918., tj. iz vremena prije donošenja Vidovdanskoj ustava. Jelaska Marijan posebno se osvrnula na Trumbićevu smrt, veličanstveni posljednji ispraćaj iz Zagreba te do tada najveći sprovod u povijesti Splita, na kojem je prema procjenama sudjelovalo gotovo 40 000 ljudi. Moderator predavanja bio je Marijan Čipčić. Učenici Glazbene škole Pavla Markovca iz Zagreba oplemenili su svečanu akademiju izvedbama klasične glazbe.

Iako je Ante Trumbić bio predmetom brojnih istraživanja, znanstveni skup i svečana akademija organizirani povodom 80. godišnjice njegove smrti pružili su niz novih, do sada nepoznatih činjenica iz njegove biografije. Radovi sa simpozija i akademije bit će objavljeni u zborniku radova u zajedničkoj nakladi Društva prijatelja kulturne baštine Split i Muzeja grada Splita.

MARIJAN ČIPČIĆ